A globalizáció és a konszolidációs számvitel alkalmazása a magyar élelmiszer-gazdaságban

SIMON SZILVIA

Kulcsszavak: globalizáció, élelmiszer-gazdaság, konszern, konszolidációs számvitel, elemzés.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A globális pénzügyi és gazdasági válság kialakulása, a válság világméretű elterjedése számos okra vezethető vissza. Ezek között az okok között elsőként a globalizációt lehet kiemelni. A globalizáció folyamatában megfigyelhető a tőke, a szellemi erőforrások, az anyagi javak világméretű koncentrációja. A globalizáció egyik kísérőjelenségeként megfigyelhető az a tendencia, hogy a jogilag önálló agrár-, élelmiszer-ipari és élelmiszer-kereskedelmi vállalkozások egymással érdekeltségi, részesedési viszonyba kerülnek, amelynek hatásaként a vállalkozások között a piaci viszonyok korlátozottá válnak. Így az egyedi éves beszámolók alapján a társaságok vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének bemutatása nem biztosítható. Az információhiány megszüntethető, ha a vállalkozásokat vállalatcsoportként értelmezik és a konszolidációs számvitel módszereit alkalmazzák. A konszolidációs számvitel alkalmazásakor szükséges annak vizsgálata, hogy ez milyen hatást gyakorol az anyavállalat és a tagvállalatok kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére. Az élelmiszer-gazdaságban működő vállalkozások körében végzett kérdőíves felmérés és a modellszámítás eredményei alapján megállapítható, hogy a vállalatcsoporttagok egyedi éves beszámolói olyan mértékű belső halmozódásokat okoznak, amelyek megkérdőjelezik a beszámolók alapján hozott gazdasági döntések megalapozottságát. A pénzügyi és gazdasági válság hatására kialakult gazdasági környezetben javasolható az anyavállalatok vezetőinek, tulajdonosainak, a piaci szereplőknek, hogy a konszernhez tartozó vállalkozások esetén döntéseiket mindenképpen az egyedi éves beszámoló mellett a konszolidált éves beszámoló adatainak figyelembevételével, annak értékelésével hozzák meg. Hiszen a halmozódások olyan vagyont, eredményt takarnak, amelyek nem tekinthetők valósnak, nem használhatók fel fedezetként, finanszírozási forrásként.

BEVEZETÉS

A paradigma fogalmával, a paradigmaváltás szükségességével egyre többet foglalkoznak az agrárgazdasági kutatásokat folytató szakemberek (*Coleman, 2001; Josling, 2002; Mészáros, 2006; Alvincz, 2007; Mészáros – Forgács, 2008; Csete, 2008*). Az egyes agrárpolitikai paradigmákat minden kutató más és más szempont szerint különíti el egymástól. A különböző nézetek közül *Tim Josling (2002)* és *Csete László (2008)* által megfogalmazott paradigmákat emelem ki. Ennek indoka, hogy mind a két kutató fontosnak tartja a világgazdaságban zajló globalizációs folyamatot.

Tim Josling, a kaliforniai *Stanford Egyetem professzora* a paradigmákat az alap-

ján különböztette meg, hogy hogyan ítélik meg a mezőgazdaság nemzetgazdasági szerepét. Az általa megfogalmazott négy paradigma közül a globalizált paradigma kapcsolódik a globalizációs folyamathoz, amelyben a globalizáció hatására átalakuló élelmiszer-gazdaságot mutatja be. „A globalizált paradigma a mezőgazdaságot a (potenciális) globális élelmiszer-ellátó vertikumok részeként képzeli el, ahol a farmerek a földdel és állatállománnyal kapcsolatos menedzsmentszolgáltatásokat végzik, a termelőeszköz-ellátással kezdődő és az élelmiszer-kereskedelemmel végződő integrált folyamatban. Ez a legújabb, még kialakulóban lévő paradigma, amelyben a folyamatot a fogyasztó »vezérli« majd, a gazdaságpolitikára pedig növekvő befolyásuk lesz a feldolgozóknak és a (termelőeszköz- és élelmiszer-) kereskedelemnek." (*Mészáros, 2006:48*) *Csete László* véleménye szerint „az agrárgazdaság korszakos kihívás előtt áll, melyek új irányokat szabnak, illetve kezdeményeznek a kutatásokban, az oktatásban, a vállalkozói magatartásban" (*Csete, 2008:354*). A változó természeti és gazdasági környezethez, a jelenlegi pénzügyi és gazdasági válsághoz tudatosan alkalmazkodni kell. Az alkalmazkodást a következő globális kihívások állítják előtérbe: a klíma-, valamint az időjárás-változás, a fenntarthatóság és a globalizáció. „Három olyan, egymással szoros összefüggésrendszerben és kölcsönhatásban álló globális kihívással szükséges számolni, melyek különösen érzékenyen érintik a természeti erőforrásokat hasznosító tevékenységeket, így a mezőgazdaságot, az élelmiszer-előállítást és természetesen magukat a természeti erőforrásokat, a termőtalajt, a vizet és így tovább." (*Csete, 2008:354*) A globális kihívásokhoz való alkalmazkodást fontossága, az egyes kihívások egymásra hatása, összefüggése miatt paradigmaként szükséges kezelni és kutatását egy időben több irányba célszerű folytatni (*Csete, 2008*), amelynek jelei a kutatási témák vizsgálata során már bizonyíthatók (*Mészáros – Forgács, 2008*).

A világgazdaságban az elmúlt évtizedekben megfigyelhető a tőke, a szellemi erőforrások, az anyagi javak világméretű koncentrációja. Ez a koncentráció a globalizációs folyamat keretében megy végbe. A globalizáció fogalmának meghatározása, megközelítése és jelenségeinek, hatásainak értelmezése a közgazdasági szakirodalomban még nem teljesen kidolgozott. A különböző szerzők más és más definíciókat határoznak meg és eltérően közelítik meg a globalizáció folyamatát. A globalizáció egy jelenleg is zajló folyamat, ezért jelenlegi és várható hatásainak következményei ma még nem ítélhetők meg egyértelműen.

A globalizáció megjelenése, a globális kapitalizmus fellendülése, a globális problémák megjelenése az 1970-es évekre tehető (*Soros, 1999, 2000; Csete, 2008*). A globalizáció „olyan kihívás, amely nem semlegesíthető az országhatárokkal" (*Magda, 2006:62*) és a legtöbb nemzet, a legtöbb ember számára olyan rájuk kényszerített folyamat, helyzet, amely alól nem vonhatják ki magukat (*Martin – Schumann, 1998*). A globalizáció térnyerése az elmúlt közel 40 év alatt olyan méreteket öltött, napjainkban már olyan mértékben befolyásolja életünket, hogy elmondható: „globális gazdaságban élünk, amelyet az áruk és szolgáltatások szabad kereskedelme mellett leginkább a szabad tőkeáramlás jellemez." (*Soros, 2000:197*) A globális gazdaság kialakulásának, mozgatórugóinak, hordozóinak a szabad tőkeáramlásból következően a transznacionális vállalatok tekinthetők (*Segesváry, 1998; Kettinger, 2001; Lakatos, 2004; Sükösd, 2006; Markovszky, 2006*). Mindezek alapján belátható, hogy a globalizációs folyamat nem hagyja az élelmiszer-gazdaságot sem érintetlenül (*Alvincz, 2007*). A versenyképesség megőrzése, növelése érdekében az élel-

miszer-gazdaságban is megfigyelhető a vállalatcsoportok kialakulása, egy termékpálya egy vállalkozáson, egy vállalatcsoporton belüli megvalósítása. Várható a nagymértékű élelmiszer-ipari szakosodás és a stratégiai szövetségek kialakulása (*Juhász – Mohácsi, 2001*).

A KUTATÁS CÉLJA, MÓDSZEREI

A globalizáció egyik kísérőjelensége az a tendencia, hogy a jogilag önálló agrár-, élelmiszer-ipari és élelmiszer-kereskedelmi vállalkozások – különböző mértékben és módon – egymással érdekeltségi, részesedési viszonyba kerülnek. Az érdekeltségi kapcsolatok miatt a vállalkozások között a piaci viszonyok korlátozottá válnak, ezért az egyedi éves beszámolók (pénzügyi jelentések) alapján a társaságok valós vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzete nehezen ítélhető meg. A piaci viszonyok korlátozása miatt létrejövő információhiány megszüntethető, ha a vállalkozásokat vállalatcsoportként értelmezik és a konszolidációs számvitel módszereit alkalmazzák. *A konszolidációs számvitel alkalmas arra, hogy a vállalatcsoportok belső kapcsolatainak kiszűrésével az érdekeltségi, részesedési viszony alapján létrejött konszernek, multi-, transznacionális vállalkozások valós piaci helyzete, ereje, vagyona, pénzügyi és jövedelmi helyzete megítélhető legyen.* A konszolidációs számvitel olyan eszköznek minősíthető, melynek segítségével kimutatható a konszernek hatalma, befolyása. A konszolidáció végrehajtásának egyes részfeladatai közül a tőkekonszolidáció a tőkében megjelenő halmozódások, az adósságkonszolidáció a konszerntagok egymással szembeni követelés és kötelezettség jellegű tételei miatti halmozódások, a bevétel-ráfordítás konszolidáció a csoporttagok egymással folytatott gazdasági tevékenységéből származó bevételek és költségek, a közbenső eredmények, illetve az egymás közötti eszközmozgásokból származó eredmények kiszűrésére szolgál.

Kutatásomban fontosnak tartottam megismerni az élelmiszer-gazdaságban működő vállalatcsoportoknál a konszolidáció magyarországi gyakorlatát. Ehhez az információkat, a számviteli adatokat kérdőíves felmérés segítségével gyűjtöttem össze. A kérdőívek értékelésével átfogó képet kaptam a konszolidáció szabályozásáról, az adatszolgáltatás rendszeréről, használhatóságáról.

A kutatás második fázisában, a kérdőíves felmérés gyakorlati tapasztalatait felhasználva, modell-vállalatcsoportot hoztam létre, amely vállalatcsoport magán viseli a magyarországi, élelmiszer-gazdaságban működő vállalatcsoportok jellemző vonásait. A modell segítségével vizsgáltam, hogy az egyedi vállalatok, valamint a vállalatcsoport halmozott összevont kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének értékelését milyen módon változtatja meg a konszolidáció, illetve annak egyes lépései.

A TULAJDONOSI SZERKEZET, KAPCSOLATI HÁLÓ VIZSGÁLATA

Kutatásom keretében az első feladat az érintett vállalkozói kör meghatározása. A vállalkozások véletlenszerű kiválasztása a vizsgálandó terület (élelmiszer-gazdaság) és a beszámoló (konszolidált éves beszámoló) formájának speciális jellege miatt nem alkalmazható. Így a kérdőívek kiküldését megelőzően szükségessé vált az élelmiszer-gazdaságban működő vállalkozások tulajdonosi szerkezetének, kapcsolati hálójának felderítése. Ennek eredményei alapján a tulajdonosokkal, valamint befektetési szokásaikkal kapcsolatban a következők állapíthatók meg:

- Az élelmiszer-gazdaságban működő vállalkozások magánszemély tulajdonosai a befektetést élvező gazdasági társaságokkal egyszintű, egyirányú kapcsolatot alakítanak ki. Azaz a tulajdonosi háló suga-

ras felépítésű, amelynek középpontjában a magánszemély tulajdonosok állnak és a vállalkozások között nincs a konszolidációs előírások alapján értelmezhető kapcsolat. Ennek oka, hogy így az egy érdekkörbe tartozó vállalkozások piaci súlya, szerepe nehezebben ítélhető meg és elkerülhető a konszolidált éves beszámolókészítés kötelezettsége.

• A magánszemély tulajdonosok másik gyakran alkalmazott befektetési módszere az, amikor néhány milliós saját tőkével létrehoznak egy vállalkozást, amelynek vagyona és tevékenysége is minimálisnak minősíthető. Ezt követően ez a vállalkozás szerez, sok esetben több befektetési szinten keresztül, közvetlen és/vagy közvetett befektetéssel többségi irányítást milliárdos tőkével rendelkező, több milliárdos forgalmú gazdasági társaságokban. E vertikális kapcsolati háló létrehozásának célja egyrészt a valódi tulajdonos kilétének „eltitkolása", hiszen ilyen esetben rengeteg információ szükséges a tulajdonos (anyavállalat) meghatározásához és ezek az információk általában jellemzően csak az anyavállalatnál állnak együtt rendelkezésre. A másik cél a tevékenységekből eredő gazdasági és egyéb kockázatok megosztása, hiszen a konszernhez tartozó egyedi vállalkozásokat érő, továbbgyűrűző kedvezőtlen gazdasági hatások nem vagy csak kismértékben jutnak el az anyavállalathoz, illetve annak magánszemély tulajdonosaihoz.

• Az élelmiszer-gazdaságban működő vállalkozások tulajdonosi szerkezetével kapcsolatban megállapítható harmadik sajátosság, hogy több esetben is a belföldi vállalatcsoport ugyancsak belföldi anyavállalatának külföldi székhelyű anyavállalata befektetések révén belföldi magánszemélyek irányítása alatt áll. Tehát belföldi magánszemély tulajdonosok birtokolják az élelmiszer-gazdaság egy jelentős szegmensét. E befektetési forma célja egyértelműen a valódi tulajdonos kilétének „eltitkolása", a versenyjog kijátszása.

A KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS TAPASZTALATAI, EREDMÉNYEI

A kérdőíves felmérés keretében adott válaszokból az tűnik ki, hogy a konszolidált éves beszámoló elkészítését a vállalkozások, az anyavállalatok többsége – mint a beszámolási kötelezettséget általában – szükséges és felesleges rossznak tekinti. A számviteli törvény előírásainak teljesítése érdekében gondoskodnak ugyan a konszolidált éves beszámoló elkészítéséről, de az abban szereplő információk vezetői döntéseknél történő hasznosítása elmarad. A jelenlegi pénzügyi és gazdasági válság miatt kialakult körülmények között, a versenyképesség megtartása érdekében, az anyavállalatok vezetőinek, üzleti partnereiknek, hitelezőknek, a gazdaság egyéb szereplőinek meg kellene ragadniuk minden olyan lehetőséget, amelynek segítségével többletinformációkhoz jutnak a vállalatcsoportok gazdálkodásáról, vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről. A megfelelően, kellő részletezettséggel elkészített konszolidált éves beszámoló ugyanakkor olyan többletinformációkat nyújt a vállalatcsoportok vezetése, üzleti partnereik, hitelezőik, a gazdaság egyéb szereplői számára, amelyeket a döntéshozatalban hozzáértően felhasználva könnyebbé válik a vállalatcsoportok vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének megítélése. Segítségével elkerülhetővé válhat – a pénzügyi és gazdasági válság kialakulásában nagymértékben szerepet játszó és így még nagyobb jelentőségű – számos halmozódást tartalmazó, nem valós teljesítményeken, hanem jogi, pénzügyi, számviteli technikai elszámolásokon alapuló fiktív vagyon és jövedelem kimutatása.

A kérdőíveket a feldolgozásban attól függően, hogy az adott vállalkozás anyavállalatnak minősült-e vagy sem, két csoportba soroltam: az egyik csoportba az anyaválla-

latok, a másik csoportba a leányvállalatok, közös vezetésű vállalkozások, társult vállalkozások és egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozások (továbbiakban: tagvállalatok) által kitöltött kérdőívek kerültek. A felmérés főbb tapasztalatai a következőkben összegezhetők.

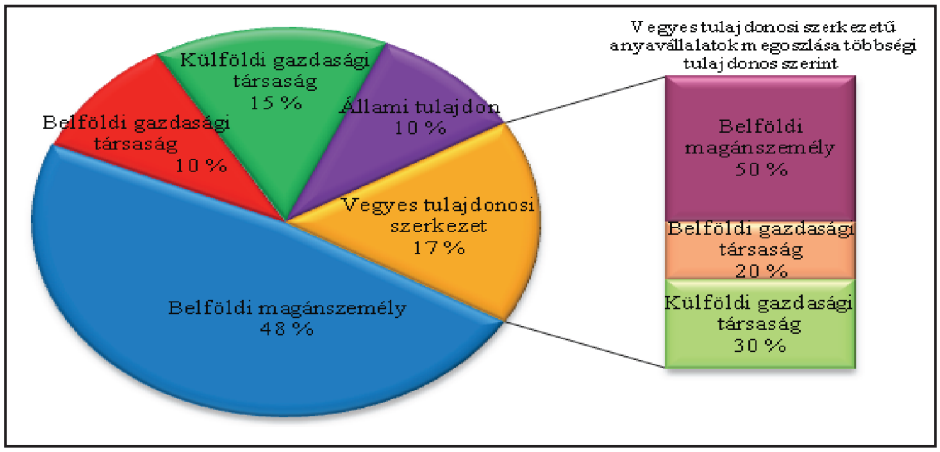
1. A felmérésben részt vevő anyavállalatok és tagvállalatok jogi forma szerinti vizsgálata alapján megállapítható, hogy *az anyavállalatoknál a részvénytársasági forma, a tagvállalatoknál a korlátolt felelősségű társasági forma a meghatározó.*

Az anyavállalatok 61 százaléka az élelmiszer-gazdaság több ágazatában is folytat tevékenységet, ezzel szemben a tagvállalatoknak csak a 6 százaléka. *A tagvállalatok* 30 százaléka mezőgazdasági, 42 százaléka élelmiszer-ipari és 22 százaléka élelmiszer-kereskedelmi tevékenységet végez.

Az *anyavállalatok* tulajdonosi összetétele nagyon változó képet mutat (1. ábra).

1. ábra

A felmérésben részt vevő anyavállalatok megoszlása a tulajdonosi összetétel szerint (adatok %-ban)

Forrás: saját felmérés

A tagvállalatok tulajdonosi szerkezetében a belföldi magánszemélyek aránya alacsonyabb, mint az anyavállalatok esetében, részarányuk 3 százalékot tesz ki, és minimális az állami tulajdon részaránya. A belföldi gazdasági társaságok részaránya 27 százalék, a külföldi társaságok aránya 25 százalék, és a vegyes tulajdonosi szerkezet aránya eléri a 42 százalékot. A vegyes tulajdonosi szerkezeten belül a legnagyobb arányt a belföldi gazdasági társaságok képviselik.

Az adatszolgáltatás szabályozottságával kapcsolatban összefoglalóan megállapítható, hogy a tagvállalatoknál a konszolidáció és az adatszolgáltatás szabályozottsága, gyakorisága az *anyavállalatoknál* alkalmazott előírásokhoz képest kevésbé szigorú. Ennek oka abban keresendő, hogy ezek között a vállalkozások között szerepelnek a külföldi anyavállalatok belföldi vállalkozásai is, amelyekre vonatkozóan a külföldi anyavállalat számviteli előírásai a meghatározóak mind a számviteli politika, mind az adatszolgáltatás területén.

2. Az anyavállalatokra vonatkozó kérdések másik köre a belső halmozódások

feltárását szolgálta. Ezek a halmozódások a teljes körű konszolidáció egyes részfeladatainak az elvégzése során kiszűrésre kerülnek.

A kérdésekre adott válaszok alapján megállapítható, hogy az anyavállalatoknál a tőkekonszolidáció végrehajtásakor a halmozott összevont (kiszűrés előtti) sajáttőke-elemek kevesebb mint 20%-át teszi ki az anyavállalat adata. Tehát a tulajdonosok viszonylag kis tőkével több milliárdos vagyont tudnak befolyásolni. Az összevonást követően konszerneknél megfigyelhető a mérleg szerinti eredmény előjelének változása. Mindezek alapján érzékelhető, hogy a vállalatcsoportok halmozott összevont mérlege a saját tőke soron milyen jelentős belső halmozódásokat tartalmaz, hiszen a tőkekonszolidáció végrehajtása után a hagyományos saját tőke sorokon (kivéve a mérleg szerinti eredményt) az anyavállalat egyedi éves beszámolójának sajáttőke-adatai (kivéve a mérleg szerinti eredmény) maradhatnak csak meg.

Az adósságkonszolidáció végrehajtásakor hatásait vizsgálva elmondható, hogy a vállalatcsoportoknál a követelések és kötelezettségek értéke a kiszűrések hatására kevesebb mint 20%-kal csökkent.

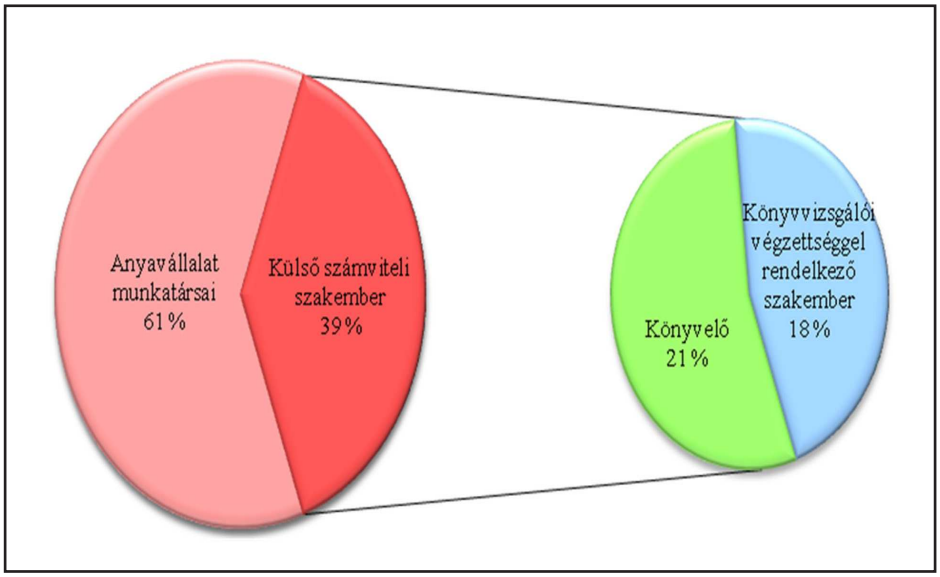
A bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtásának hatására a vállalatcsoportoknál a mérleg szerinti eredmény értékében nem következett be változás, csak az azt kialakító árbevételek, bevételek, költségek, ráfordítások értéke, nagyságrendje csökkent. Az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye változást nem mutatott, bár a kialakulásában szerepet játszó árbevételek, bevételek és költségek, ráfordítások csökkenése 0-20% között mozgott. Az üzemi (üzleti) eredmény változatlanságának oka, hogy az élelmiszer-gazdaságban működő vállalatcsoportokban a halmozódást okozó gazdasági események ugyanazon eredménykategória árbevételét, bevételét, valamint költségét, ráfordítását érintik. Ezzel szemben a pénzügyi műveletek eredménye jelentős csökkenést mutatott, amelynek oka a vállalatcsoport tagjainak egymással szemben elszámolt kapott osztaléka. A rendkívüli eredmények végösszege változatlan, csak a kialakulásáért felelős bevételek és ráfordítások csökkentek, a változás mértéke 40-60% között volt. Az adózás előtti és adózott eredmény változása két okra vezethető vissza. Az egyik a pénzügyi műveletek eredményének csökkenése, másrészt a konszolidáció miatt számított társasági adó elszámolása.

A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtása miatt a vállalatcsoportok halmozott összevont üzemi (üzleti) tevékenység eredménye jelentős csökkenést mutatott, amelynek mértéke eléri a 40-60%-ot. Ennek oka, hogy a közbenső eredményeket okozó gazdasági események – az élelmiszer-gazdaságban működő vállalatcsoportok egymás közötti gazdasági eseményeinek sajátosságai miatt – alapvetően az üzemi (üzleti) tevékenység eredményét érintik. A pénzügyi műveletek eredménye és a rendkívüli eredmény értéke változást nem mutat. Az adózás előtti eredmény változása az üzemi (üzleti) tevékenység változására vezethető vissza.

A felmérésben részt vevő anyavállalatok által adott válaszokból az is kiderült, hogy az anyavállalatok többsége a konszolidáció alapos és részletes szabályozása mellett fontosnak tartja a konszolidáció szabályait alaposan ismerő, abban kellően jártas számviteli szakemberek alkalmazását. Ezzel szemben az a tény, hogy a konszolidált éves be-

2. ábra

A felmérésben részt vevő anyavállalatok konszolidált éves beszámolóit készítő személyek (adatok %-ban)

Forrás: saját felmérés

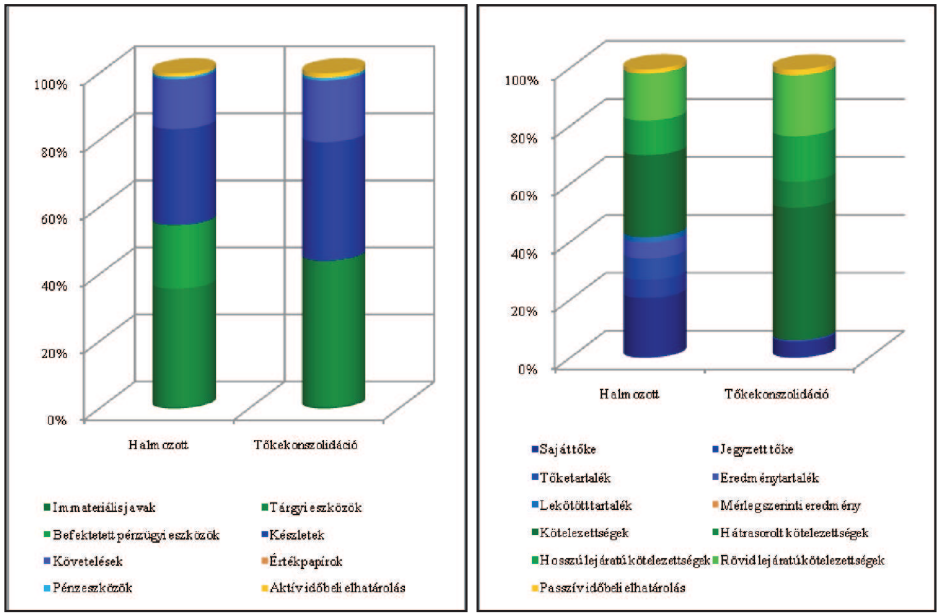
számolók több mint egyharmadát külső számviteli szakemberek készítik, nagy valószínűséggel befolyásolja a konszolidált éves beszámolóból származó adatok hasznosítását is (2. ábra). Bár az anyavállalatok vezetőinek, tulajdonosainak a jelenlegi pénzügyi és gazdasági válság időszakában nem csak a konszolidált éves beszámoló elkészítését kellene fontosnak tartaniuk, hanem az elkészült beszámoló adatainak mind szélesebb körét kellene felhasználniuk üzleti döntéseik megalapozásánál és meghozatalánál.

A MODELLSZÁMÍTÁS EREDMÉNYEI

A modell-vállalatcsoport (anyavállalatok és tagvállalatok együtt) kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének gazdasági elemzését a teljes körű konszolidáció egyes lépései után végeztem el, és megállapítottam, hogy a vállalatcsoport halmozott összevont mérleg és eredménykimutatás-adataihoz képest lényeges változások következtek be. A tőkében megjelenő halmozódások elérik a halmozott összevont saját tőke 80%-át. A konszerntagok kimutatott vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzete jelentősen eltér a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetétől. Az egyedi adatok elemzése a vállalatcsoport vezetése számára nem nyújthat megbízható információkat, hiszen az összevonás és a tőkekonszolidáció végrehajtása alapvetően befolyásolja a kimutatott vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzet megítélését. Az egyedi adatok alapján kedvező lehet az egyes tagok gazdálkodásának megítélése, de a csoporttagok egymásra gyakorolt hatása, a konszernek sajátosságai miatt a vállalatcsoport megítélése alapvetően megváltozhat.

3. ábra

A modell-vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban

Forrás: saját számítások

A tőkekonszolidáció végrehajtásának eredményei alapján bizonyítható, hogy a vállalatcsoport tagjainak egyedi könyveiben jelentős nagyságrendet képvisel az az eszköz- és forrásállomány, amely a vállalatcsoport önálló jogi személyként történő kezelése esetén nem tekinthető „valós" vagyonnak. Ezek a vagyonelemek csak amiatt keletkeztek, hogy az anyavállalat nem a saját vállalkozásán belül, hanem önálló vállalkozásba „kiszervezve" hajt végre bizonyos tevékenységeket. A halmozódást okozó jogi, pénzügyi, számviteli technikai elszámolás miatt kimutatott, valódi teljesítményeket nem tartalmazó vagyon nagysága függ a csoporttagok számától, saját tőkéjétől, a vállalatcsoport (horizontális, vertikális) felépítésétől, a tulajdoni hányadoktól. A gyakorlatban a vállalatcsoportok kialakítása sok esetben nem stratégiai, hanem más, ettől eltérő – adózási, kockázatmegosztási – indokok alapján történik (3. ábra).

Az adósságkonszolidáció végrehajtásának eredményeként a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzete minimális mértékben, de javulást mutatott. Ennek oka, hogy az egységelve alapján nem „valós" vagyonnak tekintett, egymással szembeni követelések és kötelezettségek kiszűrésre kerültek. Halmozódások nagysága, aránya szoros összefüggésben áll a konszerntagok és a vállalatcsoport likviditásának megítélésével is. Ezek a követelések, kötelezettségek általában nem járnak valós pénzmozgásokkal, beszámításra kerülnek a vállalatcsoporttagok között. Így finanszírozási szempontból ezek a követelések nem nyújtanak más kötelezettségre fedezetet és e kötelezettségek valójában nem jelentenek finanszírozási problémát.

Ez alapján is belátható, hogy a konszolidált éves beszámoló adatainak egyedi beszámolókkal párhuzamos hasznosítása milyen nagy jelentőséggel bír mind a tulajdonosok, mind a hitelezők számára.

A bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtásának eredményeként a vállalatcsoport kimutatott jövedelmi helyzete összességében nem változott, hiszen a mérleg szerinti eredmény összege – az adósságkonszolidáció végrehajtása után megállapított összeghez képest – változatlan maradt. Az egyes jövedelmezőségi mutatók az eredménykategóriák változása miatt ennek megfelelően eltérő változást mutattak. Ennek oka, hogy az egységelve alapján nem „valós" eredménynek tekintett, egymással szemben elszámolt árbevételek, bevételek, valamint költségek, ráfordítások kiszűrésre kerültek, de a kiszűrések nem feltétlenül azonos eredménykategórián belül valósultak meg.

A bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtása nem gyakorolt hatást a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi helyzetére. A jövedelmezőség összességében változatlan, bár az egyes eredménykategóriák értéke a kiszűrések jellegétől függően változik.

A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtása és a konszolidáció miatti társasági adó elszámolása miatt a konszern eszközeinek értéke megváltozott. A közbenső eredmények kiszűrése csökkentette az eszközök értékét, amelyet kismértékben kompenzált a konszolidáció miatt társasági adókövetelése értékének elszámolása. A mérleg szerinti eredmény csökkenése miatt a saját tőke is csökkenést mutatott. Ennek hatására a vállalatcsoport kimutatott vagyoni helyzete romlott. A vállalatcsoportnál az adósságállomány arányát vizsgálva megállapítható, hogy annak mértéke növekedett. Ennek oka, hogy a közbenső eredmények kiszűrése és a konszolidáció miatti társasági adó elszámolása miatt a saját tőke értéke csökkent. Az adósságállománnyal kapcsolatban az adósságállomány fedezettségét vizsgálva megállapítható, hogy a vállalatcsoportnál az adósságállomány fedezettsége nem biztosított. A likviditási mutatók alapján megfigyelhető, hogy a vállalatcsoport kimutatott likviditási helyzetében lényegi változás nem következett be. A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtása és a konszolidáció miatti társasági adó elszámolása miatt a jövedelmezőségi mutatók értéke jelentősen romlott.

A teljes körű konszolidáció végrehajtásának együttes hatását mutatják a halmozott és a konszolidált adatok alapján számított mutatók értékei, amelyet az 1. táblázat foglal össze.

A mindezen változások alapján megállapítható, hogy a konszerntagok egyedi beszámolói olyan mértékű halmozódásokat okoznak, amelyek megkérdőjelezik az éves beszámolók alapján hozott döntések megalapozottságát. *A pénzügyi és gazdasági válság hatására kialakult gazdasági környezetben javasolható az anyavállalatok vezetőinek, tulajdonosainak, a piaci szereplőknek, hogy a konszernhez tartozó vállalkozások esetén döntéseiket mindenképpen az egyedi éves beszámoló mellett a konszolidált éves beszámoló adatainak figyelembevételével, annak értékelésével hozzák meg. Hiszen a halmozódások olyan vagyont, eredményt takarnak, amelyek nem tekinthetők valósnak, nem használhatók fel fedezetként, finanszírozási forrásként.*

1. táblázat

A modell-vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének elemzési mutatói

Megnevezés	Halmozott összevont adatok	Konszolidált adatok
Tőkeerősség	40,99%	10,64%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény$_A$	-2,15%	-9,37%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény$_B$	-7,12%	-170,62%
Saját tőke - jegyzett tőke arány	331,29%	1820,21%
Tőke önfinanszírozás	1,77%	-6,54%
Befektetett eszközök fedezete$_A$	74,93%	23,26%
Tőkeellátottsági mutató	49,17%	12,92%
Idegen tőkének saját tőkével való fedezete	0,732	0,124
Tőkemultiplikátor	2,440	9,400
Adósságállomány aránya	36,78%	81,87%
Saját tőke aránya	63,22%	18,13%
Adósságállomány fedezettsége	171,86%	22,14%
Likviditási ráta	1,37	1,41
Árbevétel, bevételarányos üzemi eredmény	3,09%	3,50%
Árbevétel, bevételarányos szokásos vállalkozási eredmény	0,99%	-1,06%
Árbevétel, bevételarányos adózás előtti eredmény	1,20%	-0,81%
Árbevétel, bevételarányos adózott eredmény	1,09%	-0,94%
Tőkearányos üzemi eredmény	4,87%	23,99%
Tőkearányos szokásos vállalkozási eredmény	1,61%	-7,31%
Tőkearányos adózás előtti eredmény	1,95%	-5,60%
Tőkearányos adózott eredmény (ROE)	1,77%	-6,54%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény	-2,15%	-9,37%
Tőkearányos korrigált adózott eredmény	9,45%	30,21%
Eszközarányos jövedelmezőség	0,80%	-0,60%
Bérarányos jövedelmezőség	9,71%	-5,66%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	5,93%	-3,45%
ROA (Return on Net Assets)	0,80%	-0,60%
ROI (Return on Net Investment)	0,72%	-0,70%
Befektetések jövedelmezősége	7,18%	6,78%

Forrás: saját számítások

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Alvincz, J. (2007): A paradigmaváltás szükségességének jelei a mezőgazdaságban. Gazdálkodás. LI. évf. 6. sz. 72-78. pp. – (2) Colemann, W. D. (2001): Agricultural policy reform and policy convergence: an actor-centered institutionalist approach. Journal of Comparative Policy Analysis: Research an Practice 3: 219-241. pp. – (3) Csete, L. (2008): Új paradigma az agrárgazdaságban: alkalmazkodás a globális kihívásokhoz. Gazdálkodás. 52. évf. 4. sz. 352-367. pp. – (4) Fridrich, P. – Simon, Sz. (2000): A magyar számviteli konszolidáció alapjai – EU csatlakozás (1-3 kötet). BGF PSZFK Távoktatási Központ, Budapest, 141 p. – (5) Fridrich, P. – Simon, Sz. – Sztanó, I. (2008): A konszolidáció módszertana. Perfekt Zrt., Budapest, 246 p. – (6) Josling, T. (2002): Competing paradigms in the OECD and their impacts on the WTO agricultural talks. In: Agricultural Policy for the 21st Century. Iowa State University Press, Ames (USA) – (7) Juhász, P. – Mohácsi, K. (2001): Az EU-csatlakozás hatása a hazai élelmiszeriparra. Közgazdasági Szemle. 48. évf. 5. sz. 442-456. pp. – (8) Kettinger, Gy. (2001): A globalizáció okai és hatásai, valamint szükségszerű következményei Európában. Gazdálkodás. XLV. évf. 6. sz. 73-77. pp. – (9) Kozma, A. (2001): Vázlatok a számvitel tanulásához 3. kötet. Sajátos beszámolási kötelezettségek. Összevont (konszolidált) éves beszámoló. A mezőgazdasági tevékenység elszámolásának sajátosságai. Keletlombard Kft., Debrecen, 229 p. – (10) Lakatos, D. (2004): A globalizálódó világgazdaság. Gazdálkodás, XLVIII. évf. 4. sz. 1-9. pp. – (11) Magda, S. (2006): A magyarországi agrárgazdaság és a jövő kilátásai. Gazdálkodás. L. évf. 2. sz. 59-66. pp. – (12) Markovszky, Gy. (2006): Átalakuló piacok a globalizációban. Gazdálkodás. LI. évf. 20. különszám. 11-23. pp. – (13) Martin, H-P. – Schumann, H. (1998): A globalizáció csapdája. Perfekt Kiadó, Budapest, 352 p. – (14) Mészáros, S. (2006): A paradigma fogalmának alkalmazása a mezőgazdaságban. Gazdálkodás. L. évf. 6. különszám, 42-50. pp. – (15) Mészáros, S. – Forgács, Cs. (2008): Új utakon az agrárgazdasági kutatások. Gazdálkodás. LII. évf. 4. sz. 334-351. pp. – (16) Segesváry, V. (1998): Globalizáció és világgazdaság. Valóság. 41. évf. 4. sz. 1-21. pp. – (17) Soros, Gy. (1999): A globális kapitalizmus válsága – veszélyben a nyílt társadalom. Scolar Kiadó, Budapest, 271 p. – (18) Soros, Gy. (2000): A nyílt társadalom, avagy a globális kapitalizmus megreformálása. Scolar Kiadó, Budapest, 406 p. – (19) Sükösd, P. (2006): Globalizáció – extraterritorialitás – versenyjog. Külgazdaság. 50. évf. 2. sz. Jogi melléklet, 13-20. pp. – (20) Újvári, G. (1996): A konszolidált (összevont) éves beszámoló. HVGORAC, Budapest, 345 p. – (21) Újvári, G. (2004): A konszolidált (összevont) éves beszámoló. HVGORAC, Budapest, 367 p.